

คติธรรม

วันสงกรานต์

ตรีเทพ

สงกรานต์มีหลายคติ มีทั้งด้านตำนาน ไหราศาสตร์และคติธรรมที่แฝงอยู่ คำว่า “สงกรานต์” มาจากภาษาสันสกฤตว่า ส-กรานต แปลว่า ก้าวขึ้น ย่างขึ้น หรือก้าวขึ้น การย้ายที่ เคลื่อนที่ คือพระอาทิตย์ย่างขึ้น สู่ราศีใหม่ หมายถึง วันขึ้นปีใหม่ ซึ่งตกอยู่ในวันที่ ๑๓, ๑๔, ๑๕ เมษายน ทุกปี แต่วันสงกรานต์นั้นคือ วันที่ ๑๓ เมษายน เรียกว่า วันมหาสงกรานต์ วันที่ ๑๔ เป็นวันเนา วันที่ ๑๕ เป็นวันเถลิงศก

คติตามโหราศาสตร์

สงกรานต์ ที่แปลว่า “ก้าวขึ้น” “ย่างขึ้น” นั้นหมายถึงการที่ดวงอาทิตย์ขึ้น สู่ราศีใหม่ อันเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทุกเดือนที่เรียกว่า สงกรานต์เดือน แต่เมื่อครบ ๑๒ เดือนแล้วดวงอาทิตย์ขึ้นอีกจัดเป็นสงกรานต์ปี ถือว่าเป็น วันขึ้นปีใหม่ทางสุริยคติ ในทางโหราศาสตร์

มหาสงกรานต์ แปลว่า ก้าวขึ้นหรือย่างขึ้นครั้งใหญ่ หมายถึงสงกรานต์ปี คือปีใหม่อย่างเดียว กล่าวคือสงกรานต์หมายถึงได้ทั้งสงกรานต์เดือนและสงกรานต์ปี แต่มหาสงกรานต์ หมายถึง สงกรานต์ปีอย่างเดียว วันเนา แปลว่า “วันอยู่” คำว่า “เนา”

แปลว่า “อยู่” หมายความว่า เป็นวันถัดจากวันมหาสงกรานต์มา ๑ วัน วันมหาสงกรานต์ เป็นวันที่ดวงอาทิตย์ย่างสู่ราศีตั้งต้นปีใหม่ วันเนาเป็นวันที่ดวงอาทิตย์เข้าที่เข้าทาง ในวันราศี ตั้งต้นใหม่เรียบร้อยแล้ว คืออยู่ประจำที่แล้ว

วันเถลิงศก แปลว่า “วันขึ้นศก” เป็นวันเปลี่ยนจุลศักราชใหม่ การที่เปลี่ยนวัน ขึ้นศกใหม่มาเป็นวันที่ ๓ ถัดจากวันมหาสงกรานต์ก็เพื่อให้หมดปัญหาว่าการย่างขึ้นสู่จุดเดิม สำหรับต้น ปีนั้้นเรียบร้อยดี ไม่มีปัญหาเพราะอาจมีปัญหาดิตพันเกี่ยวกับชั่วโมง นาที วินาที ยังไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ ที่จะเปลี่ยนศกถ้าเลื่อนวันเถลิงศกหรือวันขึ้นจุลศักราชใหม่มา เป็นวันที่ ๓ ก็หมายความว่าอย่างน้อยดวงอาทิตย์ได้ก้าวเข้าสู่ราศีใหม่ไม่น้อยกว่า ๑ องศา แล้วอาจจะย่างเข้าองศาที่ ๒ หรือที่ ๓ ก็ได้

วัน สงกรานต์เป็นวันเปลี่ยนจุลศักราชใหม่ ซึ่งกษัตริย์สิงหลแห่งพม่า ทรงตั้งขึ้น เมื่อปีกุนวันอาทิตย์ พ.ศ.๑๘๘๑ โดยกำหนดเอาดวงอาทิตย์เข้าสู่ราศีเมษได้ ๑ องศา ประกอบกับไทยเราเคยนิยมใช้จุลศักราช สงกรานต์จึงเป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทยอีกด้วย

ใน ปีแรกที่กำหนดเพ็ญเป็นวันที่ ๑๓ เมษายน ซึ่งอันที่จริงไม่ใช่วันที่ ๑๓ เมษายนทุกปี แต่เมื่อเป็นประเพณีก็จำเป็นต้องเอารวันนั้นทุกปี เพื่อมิให้การประกอบพิธี ซึ่งมีได้รู้โดยละเอียดต้องเปลี่ยนไปเปลี่ยนมา วันที่ ๑๓ จึงเป็นวันสงกรานต์ของทุกปี

ปกติวันสงกรานต์จะมี ๓ วัน คือเริ่มวันที่ ๑๓ เมษายน ถึงวันที่ ๑๕ เมษายน วันแรกคือวันที่ ๑๓ เป็นวันมหาสงคราต์ วันที่พระอาทิตย์ต้องขึ้นสู่ราศีเมษ วันที่ ๑๔ เป็นวันเนา (พระอาทิตย์คงอยู่ที่ ๐ องศา) วันที่ ๑๕ เป็นวันเถลิงศกใหม่ และเริ่มจุลศักราช ในวันนี้ เมื่อก่อนจริงๆ มีถึง ๔ วัน คือวันที่ ๑๓-๑๖ เป็นวันเนาเสีย ๒ วัน (วันเนา เป็นวันอยู่เฉยๆ) เป็นวันว่างพักการงานนอกบ้านชั่วคราว

จะเห็นได้ว่าวันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ ตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย จนถึง พ.ศ.๒๔๘๓ ทางราชการจึงได้เปลี่ยนใหม่ โดยกำหนดเอาวันที่ ๑ มกราคม เป็นวันขึ้นปีใหม่ เพื่อให้ เข้ากับหลักสากลที่นานาประเทศนิยมปฏิบัติ อย่างไรก็ตามแม้จะมีการเปลี่ยนวันขึ้นปีใหม่ ประชาชนก็ยังยึดถือว่าวัน สงกรานต์มีความสำคัญ

คติทางตำนาน

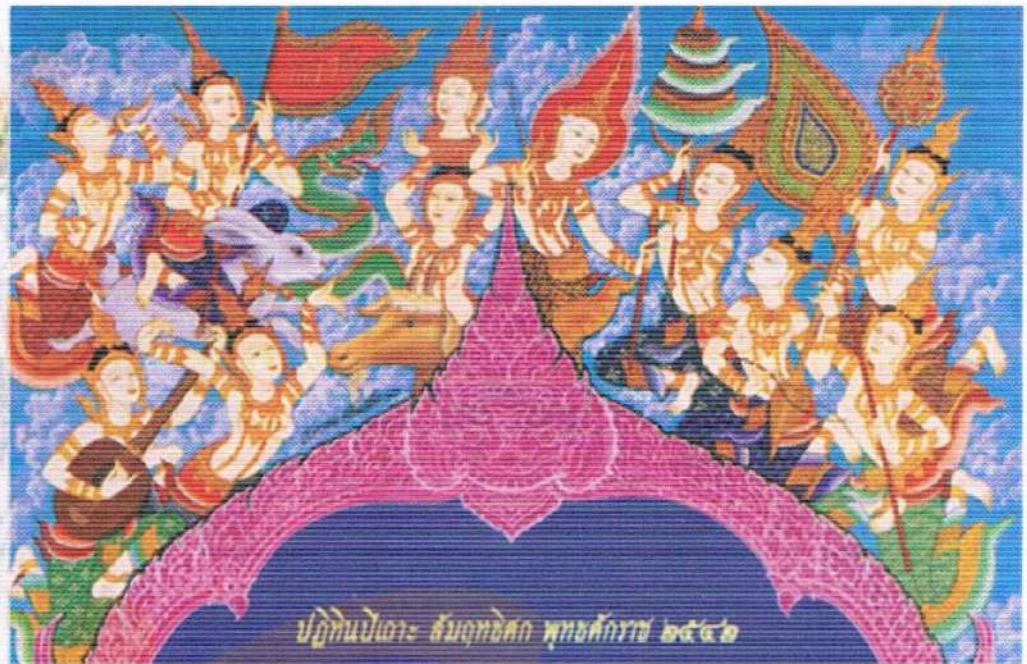
นางสงกรานต์ทั้ง ๗ คน

ตำนานของสงกรานต์นี้มีปรากฏในศิลาจารึกที่วัดพระเชตุพน โดยย่อว่า มีบุตรของเศรษฐีคนหนึ่งชื่อ ธรรมบาลกุมาร เป็นผู้รู้ภาษานกแล้ว เรียนไตรเพทจบ เมื่ออายุได้เจ็ดขวบ ได้เป็นอาจารย์บอกมงคลต่างๆ แก่มนุษย์ทั้งปวง ซึ่งในขณะนั้น โลกทั้งหลายนับถือท้าวมหาพรหมและกบิลพรหมองค์หนึ่งว่า เป็นผู้แสดงมงคลแก่มนุษย์ทั้งปวง เมื่อกบิลพรหมทราบ จึงลงมาถาม ปัญหาธรรมบาลกุมาร ๓ ข้อ สัญญาไว้ว่า ถ้าแก้ปัญหาได้จะตัดศีรษะบูชา ถ้าแก้ไม่ได้จะตัดศีรษะธรรมบาลกุมารเสีย ปัญหาที่ว่า

๑. เช้าราศีอยู่แห่งใด
๒. เที่ยงราศีอยู่แห่งใด
๓. ค่ำราศีอยู่แห่งใด

ครั้นล่วงไปได้ ๖ วัน ธรรมบาลกุมารก็ยังคงคิดไม่ได้ จึงลงจากปราสาทไปนอนอยู่ใต้ต้นตาลสองต้นมีนกอินทรี ๒ ตัวหัวเมียทำรังอาศัยอยู่บนต้นตาลนั้น ครึ่งเวลาคำนกอินทรีคุยกันถึงคำเฉลยปัญหาว่า เช้าราศีอยู่หน้า มนุษย์ทั้งหลายจึงเอนำน้ำล้างหน้า เวลาเที่ยงราศีอยู่อก มนุษย์ทั้งหลายจึงเอาเครื่องหอมประพรมที่อกเวลาค่ำราศีอยู่เท้า มนุษย์ทั้งหลายจึงเอนำน้ำล้างเท้าครั้งรุ่งขึ้นธรรมบาลกุมารก็แก้ตามความที่ได้ยินมา ท้าวกบิลพรหมจึงตรัสเรียกเทพธิดาทั้ง ๗ อันมาพร้อมกัน แล้วบอกว่าจะตัดศีรษะบูชา ธรรมบาลกุมาร แต่ศีรษะนี้จะตั้งไว้บนแผ่นดิน ไฟก็จะไหม้ทั่วโลก ถ้าจะทิ้งขึ้นบนอากาศ ฝนก็จะแล้ง ถ้าจะทิ้งไว้ในมหาสมุทรน้ำก็จะแห้ง จึงให้ธิดาทั้งเจ็ดนั้นเอापานมารับศีรษะ นางจึงเอापานมารับพระเศียรบิดาไว้แล้ว แห่ทำประทักษิณ รอบเขาพระสุเมรุ ๖๐ นาทีแล้วก็เชิญประดิษฐานไว้ในมณฑปถ้ำคันธุลีเขาไกรลาศ บูชาด้วยเครื่องทิพย์ต่างๆ ครึ่งถึงครบกำหนด ๓๖๕ วัน โลกสมมติว่า ปีหนึ่งเป็นสงกรานต์นางเทพธิดาเจ็ดองค์ จึงผลัดเวรกันมาเชิญพระเศียรท้าวกบิลพรหม ออกแห่ประทักษิณเขาพระสุเมรุทุกปี แล้วกลับไปเทวโลก

นางสงกรานต์อัญเชิญเศียรท้าวกบิลพรหมออกแห่พร้อมด้วยเทพบริวาร

คติธรรม หมายถึง มีอรรถาธิบายเกี่ยวกับนัยหรือคติธรรมเรื่องราวของคน ราชิหมายถึงความสง่าหรือลักษณะดีงาม ความก้าวหน้าของคนนั้น เวลาเข้าถือว่าราชิอยู่ที่ ใบหน้า หมายถึง ปฐมวัยของชีวิตคนซึ่งจำต้องศึกษาศิลปวิทยาให้เป็นความรู้ประจำตัว จะได้เชิดหน้าชูตา เชิดชูวงศ์ตระกูล และทำให้มีหุดาสว่างไสวเพราะประกอบด้วยปัญญา ในวัยเด็กหากขาดการศึกษาเล่าเรียน ความดีงาม ความรุ่งเรือง ความเจริญ ก็จะหมองมัว โอกาสที่จะรุ่งเรืองก็น้อย นอกจากนี้เขายังหมายถึงการเริ่มต้นของการกระทำทุกอย่าง การทำอะไรก็ตามก่อนที่จะทำสิ่งนั้นควรเรียนรู้ก่อน เพื่อป้องกันความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น ศึกษาให้ดี รู้ว่าต้องทำอะไรถึงจะออกมาดี การเริ่มต้นด้วยดีย่อมมีไปกว่าครึ่ง

ต่อมาเวลาสาย ราชิอยู่ทอก หมายถึง มัชฌิมวัยของคน ซึ่งต้องประกอบอาชีพ ทำมาหากิน ต้องอาศัยการชวนช่วยต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ ในการครองชีวิต ต้องมีจิตใจ เยือกเย็นและร่างกายแข็งแรง นอกจากต้องมีความฉลาดหรือปัญญาแล้ว ยังต้องมีความ เฉลียวหรือสติ ได้แก่ความเยือกเย็น หรือความไม่ประมาทอีกด้วย นอกจากนี้วัย นี้เป็นวัยทำงาน การมีหน้าที่การงานทำถือว่าเป็นหน้าตาของคนวัยนี้ คนวัยนี้หากไม่มีความ ทำ ก็หมดสง่าราชิ ยิ่งงานเด่นเท่าไรยิ่งดูมีสง่าราชิ แต่การทำงานนั้นถึงที่ขาดไม่ได้ อิทธิบาทสี่ ฉันทะ พหุใจ วิริยะ ขยัน จิตตะ มีความมุ่งมั่นเต็มที่ วิมังสา ใส่ใจในรายละเอียดงาน ตรวจสอบวางแผนการทำงาน จะเห็นได้ว่างานกับใจต้องไปด้วยกัน ใจต้องมั่นคงเยือกเย็นถึง ทำงานได้ หรือขณะทำงานต้องทำอย่างมีสติ มีสมาธิกับงาน งานก็ออกมาดี อุปมาเหมือน เอน้ำลูบอกยามเที่ยง

เมื่อถึงเวลาเย็น ราศีไปอยู่ที่เท่า หมายถึง บุคคลในปัจฉิมวัย อันเป็นวันสุดท้ายของชีวิตจำต้องตระเตรียมให้เท่าซึ่งเปรียบเหมือนเครื่องเดินทางของชีวิต เดินทางตามมรรคาอันสะอาดหมดจด จักได้นำไปสู่สุขคติเมื่อละอัตภาพจากโลกนี้ไป ความงามของวัยสุดท้ายหรือวัยชรา คือศีลธรรม หรือจิตใจมีธรรม คนเราเมื่อแก่แล้วไม่มีอะไรจะงาม ร่างกายที่ร่วงโรยรา ไม่มีส่วนไหนที่น่าดู นอกจากจิตใจที่ดีงาม จิตใจจะงดงามได้ต้องอาศัยธรรมชำระ น้ำชำระกาย ใจชำระด้วยธรรม

กล่าวสรุปได้ว่า ในวัยต้นของชีวิตคนจำต้องมีปัญญา คือความรู้เป็นสรณะ ในวัยกลางต้องมีสติเป็นสรณะ และในวัยสุดท้ายต้องมีธรรมเป็นสรณะ เพราะธรรมเปรียบตุน้ำที่จะชำระล้างความโสมน คือกิเลสให้เบาบางไปจากใจโดยการทำบุญให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา

นางสงกรานต์ 2560

กาฬกิณีเทวี น้ำท่วม เกิดอุทกสงคราม

นางสงกรานต์ ทรงนามว่า
"กาฬกิณีเทวี (กิณีเทวี)"

ทรงพาหุรัด ทัดดอกมณฑา อารมณ์แค้นมรกด
รักษาราดวงา พระหัตถ์ขวาทรงขอช้าง หัตถ์ซ้ายทรงปืน
เสด็จไสยาสน์หลับเนตรมาเหนือหลังกุกุข (ช้าง) เป็นพาหนะ

เกณฑ์พิรุณศาสตร์	เกณฑ์ธาราธิคุณ	เกณฑ์อัญญาหาร
ปี อังคาร เป็นอธิบดีฝน บันดาลให้ฝนตก 300 เท่า ตกในเขตรักรวาล 120 เท่า ตกในป่าหิมพานต์ 90 เท่า ตกในมหาสมุทร 60 เท่า ตกในโลกมนุษย์ 30 เท่า	ชื่อ อาโป (ธาตุน้ำ) น้ำมาก น้ำท่วม เกณฑ์นาคระาชให้น้ำ นาคระาชให้น้ำ 4 ตัว ทำนายว่า ฝนตั้งปีน้อย กลางปีงาม แต่ปลายปีมากแล	ได้เศษ 5 ชื่อ วิบัติ ข้าวกล้าในไร่นา จะเกิดกิมิชาติ คือมีด้วงแมลงรบกวน ได้ผล 1 ส่วน เสีย 5 ส่วน บ้านเมืองจะเกิดอุทกสงคราม จะมาพินกัน จะนิราศจากกัน จะฉิบหายเป็นอันมากแล ฯ

ข้อมูลและภาพจาก กระทรวงวัฒนธรรม

นาม นางสงกรานต์ ปี ๒๕๖๐ นามว่า นางกาฬกิณีเทวี ทรงพาหุรัดทัดดอกยี่หุบ
 อารมณ์แค้นมรกด นอนบนหลังช้าง

นางสงกรานต์

วันอาทิตย์ นางสงกรานต์ คือ นางทูลง หัตถ์ดอกทับทิม เครื่องประดับปัทมราค
 รักษาหารผลมะเดื่อ หัตถ์ขวาถือจักร หัตถ์ซ้ายถือสังข์มีครุฑเป็นพาหนะ

วันจันทร์ นางสงกรานต์ คือ นางโคราค หัตถ์ดอกปืบ เครื่องประดับมุกดา
 รักษาหารน้ำมัน หัตถ์ขวาถือพระขรรค์ หัตถ์ซ้ายถือไม้เท้า มีเสือเป็นพาหนะ

วันอังคาร นางสงกรานต์ คือ นางรากษหรือรากษส หัตถ์ดอกบัวหลวง
เครื่องประดับโมรา ภักษาหารโลหิต หัตถ์ขวาทือตรีศูล หัตถ์ซ้ายถือธนูมีศรเป็นพาหนะ

วันพุธ นางสงกรานต์ คือ นางมณฑา หัตถ์ดอกจำปา เครื่องประดับไพฑูรย์
ภักษาหารนมเนย หัตถ์ขวาทือเข็ม หัตถ์ซ้ายถือไม้เท้า มีลาเป็นพาหนะ

วันพฤหัสบดี นางสงกรานต์ คือ นางกิริณี หัตถ์ดอกมณฑา เครื่องประดับมรกต
ภักษาหารดั่งงา หัตถ์ขวาทือขอช้าง หัตถ์ซ้ายถือปิ่น ช้างเป็นพาหนะ

วันศุกร์ นางสงกรานต์ คือ นางกิมิทา หัตถ์ดอกจกกลีเครื่องประดับบุษราคัม
ภักษาหารกล้วยน้ำว้า หัตถ์ขวาทือพระขรรค์ หัตถ์ซ้ายถือพิณ กระบือเป็นพาหนะ

วันเสาร์ นางสงกรานต์คือ นางมโหธร หัตถ์ดอกสามหาว เครื่องประดับนิลรัตน์
ภักษาหารเนื้อทราย หัตถ์ขวาทือจักร หัตถ์ซ้ายถือตรีศูล มินกยูงเป็นพาหนะ

ความหมายจากตำนานสงกรานต์

เศียรท้าวกบิลพรหม

เศียรท้าวกบิลพรหมที่ต้องประดิษฐานไว้ให้จงดี มิให้ตกต่ำนั้นเป็นปริศนา
หมายถึงว่า เศียรพรหมมี ๔ พักตร์ หมายถึงความเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา
คือพรหมวิหาร ๔ อันเป็นธรรมของบิดามารดาหรือผู้ใหญ่ผู้ปกครองมนุษย์จะต้องรักษา
ประคับประคองไว้ให้จงดี มิให้ตกต่ำลงไปจากหัวใจมนุษย์ถ้าปล่อยให้เศียร

นางเทพธิดาทั้ง ๗ องค์ ผลัดเปลี่ยนกันอัญเชิญเศียรท้าวกบิลพรหม

พรหม คือพรหมวิหาร ๔ นี้ตกลงไป หรือหายไปจากจิตใจของมนุษย์แล้ว โลกก็จะร้อนระอุถูกเป็นไฟบรรลัยกัลป์ทันที มหาสมุทรอันประกอบด้วยน้ำ เปรียบประดุจความมีน้ำใจ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ไพศาล ก็จะเหือดแห้งกันดาร กลายจากทะเลทรายไปในพริบตา การที่ท้าวภิลพรหม ตัดศิระบูชาธรรมบาลกุมาร แสดงถึง การรักษาความสัตย์ยิ่งกว่าชีวิต หมายความว่า ขื่อที่คนโบราณตั้งดู คำว่า ภิล แปลว่า ระเบียบแบบแผน

คำว่า พรหม หมายถึง ผู้เป็นใหญ่ และหมายถึง พรหมวิหาร ๔ รวมแล้วคือ พรหมวิหาร๔เป็นแบบแผนที่ใช้ในการปกครองสำหรับผู้ใหญ่ คำว่า ธรรมบาล หมายถึง ผู้มีกรรมรักษาการตัดศิระบูชาธรรมบาลกุมาร หมายถึง ผู้เป็นใหญ่ต้องยอมสละชีพเพื่อรักษาธรรม แต่ในบัดนี้จะมีสักกี่คนที่พึงเข้าใจถึงปริศนาธรรมอันคนโบราณ ได้ผูกไว้ให้ชนรุ่นหลังได้ตีความออก กลับคิดเห็นเป็นเรื่องเหลวไหลไปเสียอีก จึงขอฝากเป็นความรู้ไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ศิระท้าวภิลพรหม เป็นสัญลักษณ์ของดวงอาทิตย์ ความร้อนและความแห้งแล้งเพราะช่วงที่มีประเพณีสงกรานต์เป็นช่วงที่อากาศร้อนจัด

นางสงกรานต์ เป็นผู้ดูแลไม่ให้ศิระตกถูกพื้นดิน ทำให้ไม่เกิดภัยพิบัติ น่าจะเป็นเพราะสตรีเป็นผู้ให้กำเนิด เป็นผู้ทำหน้าที่เป็นแม่ เลี้ยงดูและคอยปกป้องคุ้มครองลูก จึงเหมาะที่จะช่วยคุ้มครองโลกให้ร่มเย็น และอุดมสมบูรณ์

ประเพณีสงกรานต์ เป็นประเพณีของสังคมเกษตรกรรม คนไทยในภาคกลางมีประกาศสงกรานต์ซึ่งแสดงให้เห็นคติความเชื่อทางโหราศาสตร์โดยนำเรื่องธิดาท้าวภิลพรหม ซึ่งเรียกกันว่านางสงกรานต์มาทำนายเกี่ยวกับผลผลิตทางเกษตรกรรมและเหตุการณ์บ้านเมือง ในประกาศสงกรานต์แต่ละปีจะบอกชื่อของนางสงกรานต์ซึ่งผลัดเปลี่ยนกันมาถือพานที่รองรับศิระพ้อมีรายละเอียดเกี่ยวกับการแต่งกาย สัตว์พาหนะ ลักษณะการนั่งนอนบนพาหนะซึ่งจะทำนายถึงความอุดมสมบูรณ์หรือความขาดแคลนของพืชพรรณธัญญาหารความสงบเรียบร้อยหรือความยุ่งยากของบ้านเมือง

น้ำ เป็นสัญลักษณ์ของชีวิต ความอุดมสมบูรณ์ น้ำยังเป็นสัญลักษณ์ของความเย็น ความสดชื่นและความสะอาด จึงเหมาะที่จะใช้เพื่อแสดงความปรารถนาดีต่อกัน และใช้แสดงถึงความสะอาดผ่องแผ้วของกายและใจที่จะเริ่มชีวิตใหม่ในโอกาสขึ้นปีใหม่ สงกรานต์ สรงน้ำพระ รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ น้ำ เอกลักษณะของน้ำ มีความยุติธรรม มีธรรมชาติเย็นชุ่ม ไม่ว่ายยากติมีจนเต็มก็สดชื่นเหมือนกันหมด ไม่เคยเลือกว่าคนจนเต็มแล้วรู้สึกอีกอย่าง คนรวยเต็มรู้สึกอีกอย่าง ไม่มีความแตกแยกประสาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตลอด ไม่ว่า จะเอามิดกริดน้ำ ก็เป็นรอยวบเดียวแล้วเชื่อมกันเป็นเนื้อเดียวกัน เชื่อมประสานสิ่งต่างให้เข้ากันเกาะกันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน วัตถุใดก็ตามล้นมีน้ำเป็นตัวประสานถึงเกาะกันได้ ใช้ประโยชน์ดี แผ่นดินหากไร้น้ำก็แห้งแล้วปลูกอะไรก็ได้ ไม่มีอะไรที่จะขึ้นในดินที่ไม่มีน้ำปรับตัวเข้ากับทุกอย่างได้ ใส่ขวดก็เป็นรูปขวด ไม่จะรูปทรงอะไร เมื่ออยู่กับสิ่งนั้นก็ปรับไป

